

علامه حسن‌زاده آملی، احیاگر مباحله در عصر حاضر

علامه حسن‌زاده آملی در مقابل کسانی که مدعی هستند نظم سوره‌ها و یا برخی از آیات قرآن کریم به هم خورده و این قرآن فعلی، همان قرآن زمان پیامبر اکرم (ص) نیست و استدلال‌های موجود را نمی‌پذیرند، ایستاده و آنها را دعوت به مباحله کرده است.

خبرگزاری فارس: علامه حسن‌زاده آملی در مقابل کسانی که مدعی هستند نظم سوره‌ها و یا برخی از آیات قرآن کریم به هم خورده و این قرآن فعلی، همان قرآن زمان پیامبر اکرم (ص) نیست و استدلال‌های موجود را نمی‌پذیرند، ایستاده و آنها را دعوت به مباحله کرده است.

آیات 35 تا 60 سوره آل عمران پیرامون حضرت عیسی‌ای مسیح علیه‌السلام سخن می‌گوید. در این آیات، از تولد حضرت عیسی، مقامات آن حضرت، شخصیت مادرش، فضایل حضرت مریم علیها السلام، گفت‌وگویی او با فرشتگان، مانده آسمانی، و مسائل دیگر بحث شده است. خداوند پس از این بحث طولانی درباره حضرت عیسی به پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید که اگر مسیحیان پس از بیان همه این امور و بحث‌های مستدل و منطقی باز هم زیر بار نرفتند و اسلام را نپذیرفتند، راه متفاوت دیگری در برخورد با آنها انتخاب کن، با آنها مباحله کن، تا حق روشن شود.

در آیه 61 می‌فرماید: **171#&؛ فَمَنْ حَاجَكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ**; (سوره آل عمران، آیه 61) هر گاه بعد از علم و دانشی که (درباره مسیح) به تو رسیده، (باز) کسانی با تو به محاجه و ستیز برخیزند، به آنها بگو: بیائید ما فرزندان خود را دعوت کنیم، شما هم فرزندان خود را؛ ما زنان خویش را دعوت نمائیم، شما هم زنان خود را؛ ما از نفوس خود دعوت کنیم، شما هم از نفوس خود؛ آنگاه مباحله کنیم و لعنت خدا را بر دروغگویان قرار دهیم!

* شأن نزول آیه فوق

این آیه و آیات قبل از آن درباره هیأت نجران نازل شده است. آنها خدمت پیامبر (ص) رسیده، عرض کردند: آیا هرگز دیده‌ای فرزندی بدون پدر متولد شود؟ در این هنگام آیه **171#&؛ إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ**؛ نازل شد و هنگامی که پیامبر (ص) آنها را به مباحله دعوت کرد تا فردای آن روز از حضرت پیامبر مهلت خواستند و پس از مراجعه به شخصیت‌های نجران، اسقف آنان گفت: فردا به محمد (ص) نگاه کنید، اگر با فرزندان و خانواده‌اش برای مباحله آمد، از مباحله با او بترسید، و اگر با یارانش آمد با او مباحله کنید؛ زیرا چیزی در بساط ندارد. (شأن نزول آیات قرآن، 96؛ أسباب نزول القرآن (الواحدی)، 108)

* مباحله یعنی چه؟

مباحله از ماده **171#&؛ بَهَّلَ** گرفته شده و **171#&؛ بَهَّلَ**؛ در لغت عرب به معنای رها کردن است و در اصطلاح، به این معناست که هر گاه دو نفر بعد از بحث‌های منطقی و استدلال‌های عقلی و برهان‌های روشن، نتوانستند یکدیگر را قانع کنند، در اینجا هر کدام در حق دیگری نفرین می‌کند و چنین می‌گوید: **171#&؛** اگر من بر حق هستم و تو خلاف می‌گویی به مجازات الهی گرفتار شوی؛ و دیگری هم همین را تکرار می‌کند. به چنین کاری با حصول شرائطش **171#&؛ مباحله** می‌گویند. ارتباط معنای لغوی و اصطلاحی **171#&؛ مباحله**؛ با یکدیگر روشن است؛ زیرا در مباحله شخصی که مدعی است حق می‌گوید طرف دیگر را رها می‌کند و امر او را به خداوند محول و واگذار می‌نماید.

* کیفیت مباحله پیامبر با مسیحیان

طبق آنچه در تاریخ آمده، پیامبر اسلام (ص) جریان مباحله و چگونگی آن را با مسیحیان نجران در میان گذاشت و روزی را جهت انجام مباحله معین کرد. اسقف اعظم مسیحیان به آنها گفت: **171#&؛** برای مباحله آماده گردید، و در روز موعود حاضر شوید، اگر پیامبر اسلام در روز مباحله با اصحاب و یاران سرشناس و شخصیت‌های معروف مسلمانان آمد، با او مباحله کنید؛ اما اگر با زن و بچه خود آمد، از مباحله با او خودداری کنید. چون در صورت اول معلوم می‌شود در نبوت خود صادق نیست و در این صورت مغلوب می‌شود، ولی در صورت دوم معلوم می‌شود که با خداوند ارتباطی دارد که با توکل بر او به میدان آمده است. **171#&؛** به هر حال، روز موعود فرا رسید، مسیحیان مشاهده کردند که پیامبر اسلام (ص) دست حسن و حسین علیهم‌السلام را گرفته و به همراه علی و فاطمه علیهم‌السلام می‌آید.

اسقف مسیحیان وقتی این صحنه را مشاهده کرد، گفت: **171#&؛** من صورت‌هایی می‌بینم که اگر دعا کنند حتماً به اجابت می‌رسد و همه شما نابود می‌شوید. از مباحله خودداری کنید و به مسلمانها اعلان کنید که حاضریم به صورت **171#&؛** کنیم و مالیات لازم را نیز بپردازیم. **171#&؛**

پیامبر اسلام (ص) نیز خواسته آنها را پذیرفت و از مباحله صرف نظر کرد. (شیخ طوسی، التبیان فی تفسیر القرآن، 485/2؛ فیض

کاشانی، تفسیر الصافی، 344/1؛ سیوطی، الدر المنثور فی تفسیر المأثور، 39/2؛ علامه طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، 223/3؛ مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، 582/2؛ همو، آیات ولایت در قرآن، (201)

* دعوت به مباحله دلیل روشن حقانیت پیامبر اسلام است

خداوند به پیامبر دستور داد هر گاه پس از استدلالهای روشن، کسی درباره عیسی علیه السلام با تو گفتگو کند، و به جدال برخیزد، به او پیشنهاد [171#& مباحله](#)؛ کن تا خداوند دروغگو را رسوا سازد.

مسأله [171#& مباحله](#)؛ به شکل فوق، شاید تا آن زمان در بین عرب سابقه نداشت، و این شیوه، صد در صد حکایت از ایمان و صدق دعوت پیامبر (ص) داشت.

ممکن نیست کسی که به تمام معنا به ارتباط خویش با پروردگارش ایمان نداشته باشد، وارد چنین میدانی گردد. مسلماً ورود در چنین میدانی بسیار خطرناک است؛ زیرا اگر دعای او به اجابت نرسد و اثری از مجازات مخالفان آشکار نشود، نتیجه‌ای جز رسوائی دعوت کننده نخواهد داشت.

به تعبیر دیگر ممکن نیست آدم عاقل و فهمیده‌ای بدون اطمینان به نتیجه، در چنین مرحله‌ای گام بگذارد. از اینجا معلوم می‌شود دعوت پیامبر (ص) به مباحله، یکی از نشانه‌های صدق دعوت و ایمان قاطع او است. (تفسیر نمونه، 675/2)

* جریان مباحله نشانگر مقام والای اهل بیت نزد خدا و رسولش است

مرحوم قاضی نورالله شوشتری، در کتاب ارزشمند خود می‌نویسد: [171#& اجمع المفسرون علی ان](#)؛ [171#& ابنا](#)؛ اشاره‌ای الحسن والحسین علیهما السلام و [171#& نسائنا](#)؛ اشاره‌ای فاطمه علیها السلام و [171#& انفسنا](#)؛ اشاره‌ای علی علیه السلام؛ (مفسران قرآن مجید اجماع و اتفاق نظر دارند که منظور از [171#& ابنا](#)؛ حسن و حسین علیهما السلام، و مراد از [171#& نسائنا](#)؛ فاطمه زهرا علیها السلام و منظور از [171#& انفسنا](#)؛ علی علیه السلام می‌باشد.) (احقاق الحق، 46/3) و آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در پاورقی این کتاب از حدود 60 کتاب اهل سنت مطلب فوق را نقل می‌کند.

از جمله شخصیت‌های سرشناس اهل سنت که این مطلب از آنها نقل شده عبارتند از: [171#& مسلم بن حجاج نیشابوری](#)؛ صاحب [171#& صحیح](#)؛ که از کتب شش‌گانه مورد اعتماد اهل سنت است، [171#& احمد بن حنبل](#)؛ در کتاب [171#& مسند](#)؛ تفسیر [171#& طبری](#)؛ در تفسیر معروفش در ذیل آیه مباحله، [171#& حاکم](#)؛ در کتاب [171#& مستدرک](#)؛ [171#& حافظ ابو نعیم اصفهانی](#)؛ در کتاب [171#& دلائل النبوة](#)؛ [171#& نیشابوری](#)؛ در کتاب [171#& اسباب النزول](#)؛ [171#& فخر رازی](#)؛ در تفسیر معروفش، [171#& ابن اثیر](#)؛ در کتاب [171#& جامع الاصول](#)؛ [171#& ابن جوزی](#)؛ در [171#& تذکرة الخواص](#)؛ و [171#& حافظ احمد بن حجر عسقلانی](#)؛ در کتاب [171#& الاصابة](#)؛.

این واقعه نشان می‌دهد که اهل بیت عصمت چقدر نزد خدا و پیامبرش محبوب بودند که برای این امر مهم انتخاب شدند و پیامبر آنان را با خود به مباحله برد.

* جریان مباحله پلی برای حل مسأله ولایت است

از آیه مباحله استفاده می‌شود که علی (ع) جان پیامبر است. چون به تصریح دانشمندان، مراد از [171#& انفسنا](#)؛ علی (ع) می‌باشد.

این که پیامبر اکرم (ص)، علی (ع) را جان خود خوانده نه به این معناست که [171#& علی](#)؛ پیامبر است! بلکه منظور این است که علی علیه السلام در فضائل، کمالات و مقامات همچون پیامبر (ع) می‌باشد و در شجاعت، رشادت، شهامت، تقوا، ایثار و خلاصه تمام کمالات و مقامات مانند پیامبر اسلام (ص) است. نتیجه این که علی (ع) در مقامات و کمالات نازل منزله پیامبر (ص) و تالی تلو اوست.

با توجه به این مطلب اگر قرار باشد پس از پیامبر اکرم (ص) خلیفه و جانشینی برای آن حضرت از سوی خداوند انتصاب شود (طبق نظر شیعه)، یا امت اسلامی کسی را برای این منظور انتخاب کنند (طبق نظر اهل سنت)، آیا نباید شخصی را انتخاب کنند که مثل پیامبر، یا در مرحله بعد از آن حضرت باشد؟

بنابراین، از انطباق جمله [171#& انفسنا](#)؛ به شخص [171#& علی بن ابی طالب \(ع\)](#)؛ می‌توان پلی به سوی ولایت و امامت زد و بدین وسیله ولایت را ثابت کرد.

* مباحله يك حکم عمومی است

آیه فوق يك دستور کلی برای دعوت به مباحله به مسلمانان نمی‌دهد، بلکه روی سخن در آن، تنها به پیامبر اسلام (ص) است، ولی این

موضوع مانع نمی شود که مباحله، يك حکم عمومي نباشد و لذا این امکان وجود دارد که افراد با ایمان که از تقوا و خداپرستی کامل برخوردارند به هنگامی که استدلال‌های آنها در برابر دشمنان بر اثر لجاجت آنها به جایی نرسد از آنها دعوت به مباحله کنند. از روایاتی که در منابع اسلامی نقل شده، عمومیت این حکم استفاده می‌شود. مثلاً در حدیث مفصلي که قسمت اول آن را نقل می‌کنیم امام صادق علیه السلام فرمود: «اگر مخالفان سخنان حق شما را نپذیرفتند آنها را به مباحله دعوت کنید...» (تفسیر نور الثقلین، 351/1؛ تفسیر نمونه، 684/2)

البته پر واضح است کسی می‌تواند چنین کاری را انجام دهد که به حق رسیده باشد و ایمان و اخلاصش در مرتبه عالی قرار گرفته باشد و مطمئن باشد که در صورت درخواست از خداوند، ناحق (طرف دیگر مباحله) نابود خواهد شد وگرنه با این کار آبروی خود را خواهد برد.

* علامه حسن‌زاده آملی احیاگر مباحله در عصر حاضر

یکی از علمایی که در سایه علم و عمل به این مرحله رسیده علامه حسن‌زاده آملی است. وی در مقابل کسانی که مدعی هستند نظم سوره‌ها و یا برخی از آیات قرآن کریم به هم خورده و این قرآن فعلی، همان قرآن زمان پیامبر اکرم (ص) نیست و استدلال‌های موجود را نمی‌پذیرند، ایستاده و آنها را دعوت به مباحله کرده است. ایشان در یکی از کتب خود می‌نویسد: «در قرآن کریم به هیچ وجه و هیچ نحو تحریفی نشده است. این قرآن بین دقتین که اول آن فاتحه (سوره حمد) و آخر آن (سوره) ناس است، همانی است که بر خاتم صلی علیه وآله و سلم انزالاً و تنزیلاً وحی شده است، و ترتیب سوره و آیات، همه به فرمان حق، سبحانه است و اگر کسی خلاف این حکم را مدعی است علاوه بر این که رساله‌ای در رد آن نوشته‌ام و براهین قاطعه آورده‌ام، با چنان کس به مباحله حاضرم.» (هزار و یک نکته، 102)

این علامه بزرگوار حقانیت کلمه به کلمه قرآن کریم و تفکر عدم تحریف‌پذیری آن را (حتی جا به جا نشدن آیه‌ای را) با صراحت اعلام می‌کند و از دشمنان اسلام و قرآن دعوت به مباحله می‌نماید. اما آیا از مخالفان و دشمنان قرآن کریم کسی هست که به این ندا پاسخ مثبت دهد؟! به هر حال، حقانیت اسلام، قرآن و تشیع همواره به طرق مختلف به اثبات رسیده است و این راهها تا قیامت برای طالبان و جویندگان حقیقت گشوده است.

نویسنده: حجت‌الاسلام وحید واحدجوان